Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 1999, sp. zn. 26 Cdo 60/99, ECLI:CZ:NS:1999:26.CDO.60.1999.1

Číslo: 59/2000

Právní věta:

Jestliže odvolací soud - vycházeje z nesprávného právního názoru, že výrok rozsudku soudu prvního stupně o vyklizení bytu přezkoumat nelze, protože nebyl napaden odvoláním a nabyl právní moci - podrobil odvolacímu přezkumu jen výrok o bytové náhradě a pouze o něm rozhodl, pak tímto postupem zatížil řízení vadou dle § 237 odst. 1 písm. f) o. s. ř.

Výrok odvolacího soudu, že napadený rozsudek zůstává v určité části nedotčen, nemá povahu rozhodnutí o věci.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 27.01.1999

Spisová značka: 26 Cdo 60/99

Číslo rozhodnutí: 59

Číslo sešitu: 9

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Řízení před soudem

Předpisy:

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

O b v o d n í s o u d pro Prahu 4 rozhodl rozsudkem ze dne 26. 6. 1997, že žalovaná je povinna vyklidit byt č. 4 velikosti 1 + 1, I. kategorie, ve 2. podlaží v P. 4, S. 1266/9, a vyklizený jej "vrátit pronajímateli" do 15 dnů poté, co jí bude zajištěn náhradní byt. Žalované bylo též uloženo, aby žalobkyni nahradila náklady řízení. Soud vyšel ze zjištění, že nájemkyní bytu byla prababička žalované A. S., že nájem původní uživatelky předmětného bytu skončil dne 6. 10. 1993, kdy se odstěhovala do T. "s úmyslem dožít u svých příbuzných", že nebylo prokázáno, že by žalovaná bydlela s "babičkou" nejméně tři roky, a že tak nebyla dodržena lhůta "předepsaná pro přechod nájmu předmětného bytu". Obvodní soud rovněž konstatoval, že žalovaná bydlí v bytě bez právního důvodu a nemá tak podle zákona nárok na zajištění bytové náhrady, vzal však v úvahu, že spolu s žalovanou bydlí v bytě její syn, který trpí těžkým astmatem, a podle § 3 odst. 1 obč. zák. proto rozhodl, že žalovaná je povinna předmětný byt vyklidit po zajištění náhradního bytu.

K odvolání žalobkyně, která brojila proti výroku přiznávajícímu žalované náhradní byt, rozhodoval ve

věci M ě s t s k ý s o u d v P r a z e. Ten rozsudkem ze dne 11. března 1998 změnil rozsudek soudu prvního stupně "ve výroku o podmínce a lhůtě k vyklizení bytu" tak, že splnění vyklizovací povinnosti žalované se stanoví do 3 měsíců od právní moci rozsudku; současně vyslovil, že "jinak ve výroku o věci samé zůstává rozsudek nedotčen". Rozhodl rovněž o povinnosti žalované nahradit žalobkyni náklady řízení před soudy obou stupňů. Odvolací soud, který – jak uvedl v odůvodnění – přezkoumal napadený rozsudek "pouze ve výroku o podmínce a lhůtě ke splnění vyklizovací povinnosti žalované, který byl odvoláním žalobkyně dotčen (§ 212 odst. 1 o.s.ř.)", shledal odvolání opodstatněným, když dovodil, že "základ pro stanovení povinnosti žalované sporný byt vyklidit vyplývá ze skutečnosti, že žalovaná nesplnila podmínky přechodu nájemního práva a ve sporném bytě proto bydlí bez právního důvodu, přičemž výrok o této povinnosti nebyl odvoláním žalobkyně dotčen, žalovaná se proti rozsudku neodvolala a je tedy v právní moci". Právo žalobkyně na ochranu pak plyne z § 126 odst. 1 obč. zák., zákon nestanoví v citovaném ustanovení v souvislosti s odstraněním neoprávněného zásahu do práv vlastníka žádné podmínky, a to ani v souvislosti s vyklizením bytu užívaného bez právního důvodu. Jak dále odvolací soud uvedl, za situace, kdy výrok o povinnosti žalované k vyklizení zůstal nedotčen a je v právní moci, nemohl již rozhodnout jinak, než napadený výrok změnit v tom směru, že s ohledem na poměry žalované, která pečuje o zdravotně postižené dítě, poskytnout jí v souladu s dobrými mravy delší lhůtu ke splnění povinnosti vyklidit sporný byt.

Proti rozsudku odvolacího soudu, který nabyl právní moci 28. 5. 1998, podala žalovaná dovolání, jehož přípustnost opřela o ustanovení § 238 odst. 1 písm. a) o.s.ř., a v němž dovolací důvody označila odkazem na ustanovení § 241 odst. 3 písm. a), b) a d) o.s.ř. Odkaz na ustanovení § 241 odst. 3 písm. a) o.s.ř. dovolatelka blíže nekonkretizovala, v dovolání však vytýkala odvolacímu soudu, že přezkoumal prvostupňové rozhodnutí pouze ve výroku o podmínce a lhůtě ke splnění povinnosti žalované vyklidit byt, když dovodil, že výrok o této povinnosti zůstal nedotčen a je v právní moci. Poukázala na skutečnost, že od účinnosti zákona č. 509/1991 Sb. "je rozhodování při vyklizení bytu v části týkající se bytové náhrady nikoli rozhodováním o lhůtě, ale o věci samé", a že odvolací soud nepostupoval podle § 212 odst. 1 písm. b) a d) o.s.ř., když nepřezkoumal celý výrok rozsudku. Žalovaná dovozovala, že kdyby odvolací soud takto rozsudek přezkoumal, patrně by jej změnil a žalobu zamítl. Podle jejího názoru písemné prohlášení původní nájemkyně A. S., jímž měl její nájem skončit, je "z hlediska nové právní úpravy" neplatné. Odpovídá totiž ustanovení § 183 zákona č. 40/1964 Sb. "v platném znění", zatímco ustanovení § 710 "zákona č. 509/1991 Sb.", jež upravuje zánik nájmu, tento způsob zániku nájmu, tj. vzdáním se, neupravuje. Dovolatelka vyslovila názor, že v případě A. S. se "patrně nejednalo o trvalé opuštění domácnosti", a že žaloba měla směřovat proti nájemkyni. V dalším pak polemizovala s právním názorem odvolacího soudu na možnost přiznat při vyklizení bytu bytovou náhradu, když s odkazem na soudní praxi uvedla, že právo na bytovou náhradu nemusí být dáno "pouze výslovnou právní úpravou, ale lze je dovodit i z analogické aplikace této pozitivní úpravy, popřípadě ze zvláštních důvodů je ve smyslu § 3 obč. zák. namístě žalobci odepřít právo na vyklizení bytu bez náhrady. Odvolací soud tedy měl podle názoru dovolatelky zvážit, zda zde nejsou zvlášť závažné důvody pro přiznání bytové náhrady na straně žalované, ale i případně posoudit, zda zde nejsou závažné důvody pro nepřiznání náhrady". Dovolatelka navrhla, aby Nejvyšší soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a vrátil mu věc k dalšímu řízení, a aby před rozhodnutím o dovolání odložil vykonatelnost napadeného rozhodnutí.

Žalobkyně se k dovolání nevyjádřila.

Nejvyšší soud jako soud dovolací (§ 10a o.s.ř.) shledal, že dovolání je podáno včas osobou k tomu oprávněnou (§ 240 odst. 1 o.s.ř.), za splnění zákonné podmínky povinného zastoupení dovolatelky advokátem (§ 241 odst. 1 a 2 o.s.ř.), a má obsahové i formální znaky uvedené v § 241 odst. 2 o.s.ř. Poté se zabýval přípustností dovolání stejně jako otázkou rozsahu dovolacího přezkumu. Dovolací soud je totiž oprávněn pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu věcně přezkoumat jen ve výrocích, proti kterým je dovolání přípustné (§ 236 odst. 1 o.s.ř.), a to za předpokladu, že byly dovoláním

napadeny. Podle § 242 odst. 1 o.s.ř. dovolací soud přezkoumá rozhodnutí odvolacího soudu v rozsahu, ve kterém byl jeho výrok napaden, rozsahem dovolacích návrhů však není vázán – mimo jiné – jestliže z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky (§ 242 odst. 2 písm. d/ o.s.ř.).

N e j v y š š í s o u d rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Tím, že dovolání směřuje proti rozsudku odvolacího soudu, jímž byl změněn rozsudek soudu prvního stupně ve věci samé, je objektivně přípustné (§ 238 odst. 1 písm. a/ o.s.ř.). Jelikož měnící výrok napadeného odvolacího rozsudku byl pro dovolatelku nepříznivý (přiznával jí méně práv, než tímto výrokem změněný výrok soudu prvního stupně), je její dovolání přípustné také subjektivně (§ 243b odst. 4, § 218 odst. 1 písm. b/ o.s.ř.).

V rozhodnutí uveřejněném pod číslem 16/1998 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek (sešit 3/1998) byl vysloven názor, že vzhledem k tomu, že od účinnosti zákona č. 509/1991 Sb., jímž byl novelizován zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, je rozhodování – při vyklizení bytu – v části týkající se bytové náhrady nikoli rozhodováním o lhůtě k plnění, ale o věci samé (srov. rozhodnutí bývalého Nejvyššího soudu České republiky sp. zn. 2 Cdo 6/92, uveřejněné pod č. 28 Sbírky soudních rozhodnutí a stanovisek, ročník 1993), uplatní se citované ustanovení § 242 odst. 2 písm. d) o.s.ř. nejen v nájemních věcech zrušení práva společného nájmu (srov. rozhodnutí téhož soudu sp. zn. 2 Cdo 10/92, uveřejněné v téže Sbírce pod č. 29, ročník 1993) a přivolení k výpovědi z nájmu bytu (srov. odůvodnění rozhodnutí Vrchního soudu v Praze sp. zn. 2 Cdo 5/94, publikované v časopise Právní rozhledy č. 7/94), ale též v jiných než nájemních bytových věcech, jestliže podle hmotného práva přichází v úvahu uložení povinnosti vyklidit byt až poté, co bude zajištěna příslušná bytová náhrada. I v případech, kdy soud s odkazem na ustanovení § 3 obč. zák. odepírá žalobci právo na soudní rozhodnutí, jímž by bylo žalovanému uloženo vyklidit byt ve lhůtě počítané již od právní moci rozhodnutí, jde o rozhodování ve věci samé (cit. R 28/l993) a o rozhodování v jisté vazbě na zákonnou úpravu bytové náhrady ve smyslu § 712 obč. zák. Proto je namístě též tyto spory přiřadit k těm, pro něž platí, že z právního předpisu vyplývá určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky, neboť i ty jsou ovládány potřebou umožnit soudu přizpůsobit rozhodnutí hmotněprávní úpravě, když by tomu jinak procesní návrhy účastníků bránily.

Tento závěr platí pro přezkum odvolacího rozsudku dovolacím soudem stejně jako pro přezkum prováděný soudem odvolacím ve vztahu k rozsudku soudu prvního stupně. V dovolacím řízení – odlišně od řízení odvolacího – může ovšem nastat situace, kdy výrok o vyklizení nelze přezkoumávat proto, že proti němu není dovolání přípustné. V takovém případě se propojení výroku rozsudku odvolacího soudu, proti němuž dovolání přípustné je, s výrokem, který není přípustno zkoumat, při rozhodnutí o dovolání projevuje toliko v tom, že shledá-li soud důvody pro zrušení přezkoumávaného výroku, zruší současně i výrok, jehož sepětí se zkoumaným výrokem vymezuje právě ustanovení § 242 odst. 2 o.s.ř. (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. června 1997, sp. zn. 2 Cdon 1493/96, uveřejněný v časopise Soudní judikatura č. 11, ročník 1997, pod pořadovým číslem 87).

Pro řízení podle části třetí občanského soudního řádu platí, že výrok o povinnosti k vyklizení, obsažený v rozhodnutí, kterým soud ukládá povinnost vyklidit byt po zajištění bytové náhrady, nemůže samostatně (odděleně od výroku o zajištění bytové náhrady) nabýt právní moci. Tento právní názor byl vyjádřen v již citovaném rozsudku Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. května 1997, sp. zn. 2 Cdon 473/96, uveřejněném ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, sešit 3, ročník 1998, pod pořadovým číslem 16). Tím, že soud rozhodne i bez procesních návrhů účastníků o vyklizení po zajištění bytové náhrady (např. odepírá-li žalující osobě právo vyklidit žalovanou osobu ve lhůtě počítané od právní moci rozhodnutí za použití § 3 obč. zák.), vyjadřuje procesně regulérním

způsobem závěr, že z právního předpisu vyplývá (ve shodě s ustanovením § 153 odst. 2 o.s.ř. a ve vazbě na hmotněprávní úpravu, které k odůvodnění výroku o bytové náhradě užil) určitý způsob vypořádání vztahu mezi účastníky. I když tedy odvolací námitky žalobce nesměřují (z pochopitelných důvodů) proti výroku o vyklizení, uvádí dále citovaný judikát, není tím odvolací soud zbaven povinnosti věc i v tomto rozsahu projednat a o dotčeném výroku meritorně rozhodnout (např. tím, že rozsudek soudu prvního stupně v této části potvrdí či změní).

V souzené věci – stejně jako v právní věci, jíž se týkal posledně citovaný judikát – směřovalo odvolání žalobkyně pouze proti výroku o bytové náhradě, nikoli proti výroku o vyklizení. Odvolací soud – vycházeje z nesprávného právního názoru, že výrok prvostupňového rozsudku o vyklizení bytu přezkoumat nelze, protože nebyl napaden odvoláním a nabyl právní moci – podrobil odvolacímu přezkumu jen výrok o bytové náhradě a pouze o něm rozhodl. Formálně tento postup vyjádřil i v enunciátu odvolacího rozsudku slovy, že "jinak ve výroku o věci samé zůstává rozsudek nedotčen". Toto slovní spojení nemá povahu rozhodnutí odvolacího soudu, ale nadbytečně – snad toliko pro srozumitelnost a instruktivnost rozhodnutí – vyjadřuje, že se odvolací soud výrokem nezabýval. Takový postup je ovšem nesprávný a tímto nesprávným postupem byla žalované – i když sama nebyla odvolatelkou – odňata možnost v uvedeném rámci o věci jednat před odvolacím soudem. Řízení tak bylo stiženo vadou uvedenou v § 237 odst. 1 písm. f) o.s.ř., tedy vadou, k níž dovolací soud přihlíží z úřední povinnosti (§ 242 odst. 3, věta druhá, o.s.ř.), to jest i tehdy, není-li dovoláním uplatněna.

Skutečnost, že řízení trpělo vadou podle § 237 odst. 1 písm. f) o.s.ř., současně způsobuje, že dovolání je i důvodné (§ 241 odst. 3 písm. a/ o.s.ř.). Nejvyšší soud proto, aniž ve věci nařizoval jednání (§ 243a odst. 1, věta první, o.s.ř.), rozsudek odvolacího soudu podle § 243b odst. 1 , část věty za středníkem, o.s.ř. zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení (§ 243b odst. 2, věta prvá, o.s.ř.).